

ին տուել 212 հոգի. զրանցից 88-ը չեն
ընդունուած։
Ռէշալական 7 դպրոցներին խնդիրը
են տուել 998 հոգի, որոնցից, 516-ը չեն
ընդունուած։
11 ուշալական գիմնադիւններին
խնդիրը են տուել 1138 հոգի. զրանցից
192-ը չեն ընդունուած։
5 ուշալական պարզգիմնադիւններին
խնդիրը են տուել 3960 հոգի, որոնցից
1467 չեն ընդունուած։ 1894 — 1895
ուսումնական թուականի սկզբում բա-
լոր միջնակարգ թէ տալայոց և թէ աղջ-
կանց ուսումնարաններում աշակերտ-
ներին և աշակերտուհիներին ընդհանուր
թիւը եղել է 12,535։
Ուսուցչական խնայողութեամբ մոտեւ
համար խնդիրը են տուել 86 հոգի, զը-
րանցից ընդունուել են միայն 25-ը։
Վոլկաի 4 ուսուցչական սեմինար-
իաները մոտեւ համար խնդիրը տուող-
ներ եղել են 273 հոգի, ընդունուել են
միայն 72 հոգի։
1893 թ. բոլոր վերոյիշեալ դպրոց-
ները մոտեւ համար խնդիրը տուող-
ներ եղել են ընդամենը 3864 հոգի,
իսկ 1894 թ.՝ 4,319 հոգի։ 1893 թ.
ուսանող աշակերտների ընդհանուր թիւն
եղել է 12,136, իսկ 1894 թ.՝ 12,914,
այսինքն 778-ով աւելի։
Բաղդատիով 1885 և 1894 թուա-
կաններն աշակերտների շատութեան
կողմից՝ կրտսերներ, որ 1885 թ. ու-
սանող աշակերտների ընդհանուր թիւը
եղել է 10,435, իսկ 10 տարուց յետոյ,
այսինքն 1894 թ. վերջը եղել է 12,914,
ուրեմն 2,479 աշակերտով աւելի։

ԳԻՍԱԿԱՆ ՇԱՐՔԻՈՒՄ

Ամբողջ աշխարհում մարդիկ նախա-
պատուութիւն են տալիս աջ ձեռքին.
ձախելովութիւնը մի տեսակ պատիւ է
համարուած, և ձախելի մարդկանց աշ-
խատանքն են անպատճառ աջ ձեռքով
և գործելու վարժեցնել։
Բայց ինչու համար են մարդիկ աջ
ձեռքով աւելի գործում, քան թէ ձախելի.
Դա դժուար թէ լոկ նախնական սովո-
րութեան արդիւնք լինի, երբ ունի իւր
բնական պատճառը։
Նւ ահա այդ բնական պատճառը բա-
ցադրելու համար գիտնականները շատ
տնդամ կանոն են աւել գրաւ առաջ.
Դեռ Թոմաս Վարլէյը խօսելով այդ
մասին, կարծում է աջ ձեռքի գործա-
ծութիւնը մասն լինել նախնական
մարդկանց մէջ սիրտը (ձախ կողմը)
աւելի ճիշտութեամբ պաշտպանելու
հնարաւորութիւնը։
Յայտնի անգամահատ Բարկլայը մի
քանի տասնիակ տարի առաջ այն կար-
ծիքն էր յայտնել, թէ աջ ձեռքին նա-
խապատուութիւն տալու պատճառը բնա-
կանից է. մարդու մարմնի աջ կողմի
աւելի արիւն է ստանում, քան թէ
ձախ կողմը։ Իսկ Գլադսթոնը համարա-
րանի պրոֆեսոր Բուհանանի կարծի-
քով աշխարհութեւնը կախում ունի այն
մեքենական օրէնքներից, որոնք կա-
պուած են մարմնի ներքին մասերի գա-
ւաւորութեան և կազմութեան հետ.
այսպէս, օրինակ, մինչ աջ թոքն երեք
մասն ունի, ձախը միայն երկու մա-
սից է բաղկացած. նոյնպէս և մարմնի
ամենամանր գործարարը, որ փայծաղն
է, աջ կողմում է գտնուում. նոյնպէս
և մի աջ կողմում գտնուած գործա-
րանները 670 դրամ աւելի են կշռում
ձախ կողմի գործարաններին։
Սակայն այս բոլորը դեռ բուսական
չափով չեն բացատրուած աշխարհական
պատճառը. Դանիէլ Վիլսոնը, որ աշխ-
րհութեան վերաբերմամբ մի մասնա-
մասն ուսումնասիրութիւն ունի հրա-
տարարած «Zethest-andedness» վերնա-
գրով, հաստատում է որ աշխարհութեւնը
բնական է մարդու հինց ամենահին
ժամանակներից սկսած. Վիլսոնը ու-
սումնասիրելով քարի դարաշրջանի այ-

նաբնակ նախապատմական մարդկանց
գործածած կայծքարի գործիքները, ա-
պացուցանում է, որ այդ մարդիկ բոլորն
էլ աշխարհի են եղել։ Միևնոյն կերպով
ենա ուսումնասիրելով հին դարերի
մարդկանց թողած յիշատակները՝ երոզ-
իքներ, նկարներ, շինուածքներ և այլն,
գալիս է միևնոյն եզրակացութեան.
Այս աշխարհը մարդկանց աշխու-
թիւնը բացառուած է նրանց ուղե-
ղի և ձեռքերի միջև եղած հաստատուն
կապով. ինչպէս յայտնի է, զիսի մեծ
ուղեղի երկու կիսագունդերը, որոնց
մէջ է կեդրոնացած մարմնակազմի
մկանային և նեարդային ոյժը, հակա-
ռակ ուղղութեամբ են գործում, այ-
սինքն՝ ուղեղի աջ կիսագունդը կառա-
վարում է մարմնի ձախ կողմը և ընդ-
հակառակը, ձախ կիսագունդը թէ աւե-
լի մեծ է և թէ աւելի խոռոչաւոր.
բայց այդ, ձախ կողմի կիսագունդն
աւելի է անմիջականապէս արիւն ստա-
նում, քան թէ աջ կողմը։ Բրոկան 40,
իսկ Բոյդը՝ 500 ուղեղ կշռելով միևնոյն
կարակցութեան են գալիս։
Այսպիսով ուրեմն, թէ աշխարհութեւ-
նը կառ ունի ուղեղի ձախ կիսագունդի
մեծութիւնը, պէտք է որ ձախիկների
ուղեղի աջ կիսագունդն աւելի մեծ լի-
նի, քան թէ ձախը։ Վիլսոնը այդ էլ է
փորձել. Կանադայում մի ձախիկի վի-
նուորի ուղեղը կշռելով տեսել է, որ
նրա ուղեղի աջ կիսագունդն աւելի
մեծ է։
Վիլսոնը ինքը ձախիկ լինելով, ա-
ռաջարկել է իւր մահից յետոյ իւր ու-
ղեղը ուսումնասիրել. իմ ուղեղս, ա-
սում է նա, 70 տարուց աւելի է որ
գործում է. էլ շատ չի մնում ապրելու.
շատ ուրախ կըլինէի, եթէ իմ ու-
ղեղս նախատէր այդ ֆիլիպոյդիական
հանելուկը առաւել ևս պարզելու։
Այսպէս թէ այնպէս, ձախիկութիւնը
մեղանումն էլ մի տեսակ չարք է հա-
մարուած, և եթէ իրիսակ աշխատում է
իւր ձախ ձեռն էլ բանի դնել, նրան
արդիւնք ենա ձախակոյր է ասել, որ
դա սխալ բան է։ Աստուած մեզ երկու
ձեռք է տուել, ինչու չպէտք է այդ եր-
կու ձեռքից էլ հաւատարապէս օգտուելը։
Նախապատուութիւնը միշտ աջ ձեռքին
է, բայց ձախն էլ չպէտք է արհամար-
հել։ Անգլիացի հեղինակ Չարլզ Ռիլը,
որ երկու ձեռքով էլ հաւատարապէս
գործելու ընդունակութիւն ունի, ամե-
նաջերմ պաշտպան էր երեխաների
երկու ձեռքն ևս հաւատարապէս գոր-
ծադրելու վարժեցնելու։ Նւ հարկաւոր
էլ է. Բնտանիքներն և ուսումնարան-
ները պէտք է մտածեն այդ մասին։

* *

Մարդկային անհատն իւր գարգաց-
ման ընթացքում անցնում է իւր նա-
խորդների գարգացման աստիճանները։
Այսպէս օրինակ, մարդկային սաղմի ու-
րոշեալ աստիճանում արտադրատու
են այնպիսի նշաններ, որոնք յատուկ
են ձկնորին. այնուհետև երեւում են սո-
ղուններին բնորոշ յատկութիւններ, ա-
պա և կաթնասունների յատկութիւնները։
Սակայն այդ նմանութիւնը սաղմի
վրայ չէ միայն երևում. երեխան ծը-
նուելու օրից իւր վրայ կընում է դանա-
կան նշաններ ու յատկութիւններ, ու-
րոնք տեսնուած են նաև կենդանիների
ու վայրենիների վրայ։ Այդպիսի մի քա-
նի նշաններ որոշում են Բրոկմանն ու
Ռոբինզոնը։ Այսպէս օրինակ, նրանք
նկատում են.
— Մանուկներին, ինչպէս և կապիկնե-
րին քիթը բութ է լինում. անհամա-
չափ մեծ ուռնակներով. մարդու քիթն
իւր վերջնական ձևը ստանում է նրա
կատարելահասակ եղած միջոցին.
Բ. Մանուկներին վերին շրթունքի մէջ-
տեղն աւելի խոր փոսիկ է ունենում,
քան թէ մեծ մարդկանցը. դա միա-
ցորդ է մարդու նախորդ կենդանու-
շրթունքին, որ երկու մասից է բաղկա-
ցած եղել. ինչպէս է լինում և մի քա-

նի տեսակ կապիկների շրթունքները.
Գ. Մանուկներն ուռած թշերը միա-
ցորդ են տարակաւորութիւն, որի մէջ
կենդանիներն իրենց կերն են պա-
հում։
Դ. Մանուկներն առարկան բռնում են
չորս մատի և ափի մէջ հուպ տաւած,
բութ մատը չէ գործում. դա էլ կապիկ
յատկանի է, որ մի ծառից միւրը
թռչելուց է մնացել։
Ե. Մանուկները մեծերից աւելի ա-
զատ են կարողանում ոտի մատները
չարժել և V-րդ դասի նմանութիւն տալ։
Զ. Կաթնակեր երեխայոց օղնաշարի
ներքին մասում փոսիկ է լինում. դա
առաջացել է պոչի կորսուելուց.
Է. Չարաւշած երեխաները սովորա-
բար քնում են երեսի վրայ՝ ձեռներն
ու ոտները կուշ բերած։
Ը. Նրեխաները մեծ սէր ունին ծառ-
բարձրանալու, երկիկի, աստիճանների
վրայ երնելու, որ մնացել է ծառերի
վրայ ապրելու երեխանեան սովորու-
թիւնից։
Թ. Կաթնակեր երեխաները համե-
մատաբար աւելի ոյժ ունին, քան թէ
մեծերը. Դրան նման են կապիկները, որ
կարող են երկար ժամանակ կախուած
մնալ ծառերի ճիւղերից։
Ժ. Ծծի երեխաները սովորաբար կլո-
րիկ ու գէր են լինում ագահ և սննդ-
դաւաճ. Դա վայրենիներից մնացած
յատկութիւն է. Վայրենիները կենքի
այնպիսի պայմաններումն էին ապրում,
որ շատ անգամ առատ ճաշին յաջոր-
դում էր երկարատե սովորութիւն, ու-
րից նրանք դարձել էին ագահ և կերա-
ծին երկար ժամանակ պահելու ընդու-
նակ. Հինց այժման վայրենիներն էլ
միևնոյնն են. նրանք ձեռներն որս ըն-
կած ժամանակ ուտում են անչափ և
շատ շուտ էլ չաղանում, բայց միևնոյն
ժամանակ երկար սոված կարող են
մնալ և իրենց մարմնի մէջ պաշարած
նարպը կամաց-կամաց մսխել։
Ժ. Միևնոյն տեսակետով է բացա-
ղում գոկտոր Ռորինզոնը. նաև այն,
որ երեխաներն իրենց ձեռքն ընկածը
բերաններն են տանում, որ դարձանա-
լի յատկութիւն ունին ուռնալու, բայց
լինելու (մնացորդ, այն ժամանակից, երբ
ծնողներն այժման չափ խնամք չէին
տանում իրենց երեխայոց վրայ, որ
ստար մարդկանցից, կենդանիներից,
մուկ զիշերից վախենալու բնագո ու-
նին։
Ի վերջոյ գոկտոր Ռորինզոնը յայտ-
նում է, որ Մանուկան հասակում ե-
րեան եկող շատ բնորոշ գծեր բոլոր-
վին չեն բացաղում և ներկայ քաղա-
քակներ կենքի պայմաններով, այլ
միս հեռուոր նախնայների նախնա-
կան կենքի, վայրենական կենքի
պայմաններով։

Հրատ.

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՉԻՆ-ՃԱՊՈՆԱԿԱՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ.
Չին-Ճապոնական խաղաղութեան մա-
սին եղած լուրերը շատ զանազանա-
տեսակ են. չինական արդիւնքներից բըղ-
լածները տարբեր գոյն ու բնաւորու-
թիւն ունին, ճապոնականից բըղլած-
ները՝ տարբեր։ Սակայն այսքանը սփոյգ
է, որ Չինաստանի կողմից կարճ ժա-
մանակի մէջ հաշտութիւն կնքուի քա-
նի ճապոնական ձգձգում է և բարձր է
գնահատում իւր չինացիների վրայ տա-
րած յաղթանակները։
Խաղաղութեան օր առաջ կայացման
համար տեսնող կերպով աշխատում է
Չինաստանը մասամբ Տոկիոյ Միացաւոր
Նահանգների գեապանի և մասամբ իւր
լիազօր պատուիրակ Լի-Հուն-Չանգի
միջոցով։ Վերջին ասացուած տեղեկու-
թիւնները համաձայն, ճապոնական հաշ-
տութեան վերաբերութեամբ կարելի
գիտարկելու պայմաններ է առաջարկում.

Որքան այս մասին յայտնի է, ճապո-
նական պահանջում է իրեն թողնել այն
երկրները, որոնք իւր զէնքի գորու-
թեամբ պատերազմի սկզբից սկսած
ձեռք է բերել, այսինքն Պորտ-Ար-
թուրը, Մանչուրիայի մի մասը մինչև
Մուկդէն և Մեծ պորտպը, նմանապէս
և Ֆորմոզա կղզին, իսկ պատերազմա-
կան տուգանք—400-միլիոն դոլլար։
Այս պահանջների հետ դժուար է հա-
մաձայնել Չինաստանին, որ պատրաստ
է ճապոնիային թողնել Ֆորմոզա կղզ-
ղին և առաջ 200 միլիոն դոլլար. նման ա-
ռաջարկներ Չինաստանի կողմից մի
քանի անգամ եղած են, սակայն դժուար
թէ ճապոնական կամեալ այդ պայմա-
ններին համաձայնել։ Վերջինս շատ ա-
ւելի ընդարձակ խորհուրդներ ունի
հաշտութեան նկատմամբ, քան Չի-
նաստանը կարող է ենթադրել. ճապո-
նական կառավարութիւնը կարեորու-
թիւն չտալով Քուէյթին, իրեն կէտ
նպատակ է ընտրել թափանցել երկրի
ներսը, իւր վաճառականութեան առաջ
բանալ Չինաստանի գլխաւոր կիւրոն-
ները, երկաթուղիներ հաստատել Չի-
նաստանի մայր ցամաքի վրայ և վեր-
ջապէս իւր ձեռքը աւելնել Չինաստանի
նաւատարմի ու գոյքի իրթութեան
գործը։ Այդ ծրագրերն ոչ միայն գըլ-
խով են հակառակ են Չինաստանի ան-
կախութեան, այլ և անհամապատաս-
խան հեռուոր Արեւելի հետ մեծա-
մեծ շահերով կապուած եւրոպական
պետութիւնների ծրագրերին։ Այդ
հանգամանքը ինքն ըստ ինքեան գորա-
ւոր մի խոչընդոտն է ճապոնացիների
զէմ իրենց քաղցր կարգերը իրական-
ացած տեսնելու. Յամինայն զէպս,
հաւանական է, որ երկու պատերազ-
մող ազգերի մէջ հարաւոր կըլինի մո-
տիկ ապագայում հաշտութիւն կայաց-
նել։

ՖԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Հակառակ բժիշկների խորհրդին, զը-
րաֆ Բոլքերին հրաժարում է երկա-
րան հանգստութեան գաղափարից,
և շուտով ուղևորուելու է զէպի հա-
րաւ Դրագոստին հետ խորհրդակցելու
համար, որտեղից կարճ ժամանակից
վերադառնալու է։

—

«Daily Chron» յայտարարում է, որ
Բոլքերին՝ մօտ ժամանակներս հրաժա-
րական տալու մասին եղած լուրերը
ոչ մի հիմք չունին։

—

Պարկից քաղուած մի հեռագիր հա-
ղորդում է, թէ մաքսային ճիւղի տուած
հաշիւներից երեւում է, որ այն տարուայ
յուշուար և փետրուար ամիսներում
այդ քաղաքն արդեն չեն մոտեւում
է ունեցել 602,815,000 ֆր.՝ փոխանակ
անցելու տարուայ նոյն ամիսներին 809,
535,000 ֆր.-ի, իսկ արտածումն—520,
087,000 ֆր. փոխանակ 460,621,000
ֆր.-ի։

—

Յոյն թիւթերը եւրոպայի ուշադրու-
թիւնն են հրաւիրում Թլուքիայի իւր
խոտուածները կատարելու վերաբեր-
մամբ ցոյց տուած դանդաղութեան
վրայ, մասնաւորապէս Նիկիտայի և Սա-
կիդիայի քրիստոնեայ ժողովրդի նը-
կատմամբ։ Այդ նահանգները, ըստ
բերիւնտան դաշնագրութեան, վարչա-
կան նոր կազմակերպութիւն պիտի
ստանային, որը, սակայն, չէ կամենում
Թլուքիան իրադրելու։ Յոյն թիւթերը
նկատում են, որ այդ հարցը նոյնքան
կարեւոր է, որքան և հայոց խնդիրը։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

«ՆՈՐ-ԳԱՐ»-ԻՆ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱ-
ԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

ԱՆԳԼԻԱ.—Լոնդոնից Նով. Վր.-ին
հեռագրում են, որ գործաւորների
խեղճ կացութիւնն և անգործ մնալու
պատճառները քննող պարլամենտա-
կան յանձնախումբը չորս շաբթուայ
զբաղումից յետոյ, մեքենայ այն բոլոր
ծրագրերը, որոնց մէջ միջոցներ են
առաջարկուած գործաւոր դասին աշխա-

տանքի աղբիւրներ հայթայթելու վերա-
բերմամբ, որովհետև նրանք ամեն էլ
անբաւարար և անպատակաբար են
եղած։ Այդ պատճառով յանձնախումբը
որոշել է շարունակել իւր գրադումները
և համայնքների պալատին ներկայցել է
այդ խնդրի մասին նախնական մի տե-
ղեկագիր։ Այդ տեղեկագրից երևում է,
որ 454 տեղերի աշխատուոր հասարա-
կութեան անցեալ ձմեռուայ խոտու-
թիւնների պատճառով ծայրայեղ խեղ-
ճութեան մէջ է գտնուած, իսկ 144 տե-
ղերի վերաբերութեամբ հաստատուած
է, որ նոյն բանուոր դուր կատարելա-
պէս դժուարին կացութեան մէջ է գը-
տնուած, նախ՝ ցրտերի և երկրորդ՝ ճար-
տարարութեան կանգ առնելու պատ-
ճառով։

—

ԲՈՒԼԱՐԻԱ.—Փետր. 28 (մարտ. 12)
Թուականով Սոֆիայից հեռագրում են
Նով. Վր.-ին, որ այնտեղ մեծ հան-
դիսով տօնուել է բուլղարական եկե-
ղեցու հաստատութեան 25-ամեայ յո-
բելեանը։ Բուլղարիայի բոլոր եկեղեցի-
ներում այդ աւթիւն գոհարանական
մաղթանքներ են կատարուել. իսկ Սո-
ֆիայի մայր եկեղեցու հանդիսին ներ-
կայ են եղել իշխանն իւր ամուսնու
հետ և իշխանութիւնների ներկայացու-
ցիչները։ Կառավարութեան պաշտօնա-
կան թիւթում այդ մասին արած յայ-
տարարութեան մէջ բացատրուած է
տօնի բարձր նշանակութիւնն և հրա-
ւել է եղած ժողովրդին հանգանակու-
թիւն բանալ յուշարձան կանգնեցնելու
այն անձերի յիշատակին, որոնք պա-
տերազմներով և անձնագոհութեամբ
կարողացել են այդ նպատակին հաս-
նել։

—

ՖԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Հակառակ բժիշկների խորհրդին, զը-
րաֆ Բոլքերին հրաժարում է երկա-
րան հանգստութեան գաղափարից,
և շուտով ուղևորուելու է զէպի հա-
րաւ Դրագոստին հետ խորհրդակցելու
համար, որտեղից կարճ ժամանակից
վերադառնալու է։

—

«Daily Chron» յայտարարում է, որ
Բոլքերին՝ մօտ ժամանակներս հրաժա-
րական տալու մասին եղած լուրերը
ոչ մի հիմք չունին։

—

Պարկից քաղուած մի հեռագիր հա-
ղորդում է, թէ մաքսային ճիւղի տուած
հաշիւներից երեւում է, որ այն տարուայ
յուշուար և փետրուար ամիսներում
այդ քաղաքն արդեն չեն մոտեւում
է ունեցել 602,815,000 ֆր.՝ փոխանակ
անցելու տարուայ նոյն ամիսներին 809,
535,000 ֆր.-ի, իսկ արտածումն—520,
087,000 ֆր. փոխանակ 460,621,000
ֆր.-ի։

—

Յոյն թիւթերը եւրոպայի ուշադրու-
թիւնն են հրաւիրում Թլուքիայի իւր
խոտուածները կատարելու վերաբեր-
մամբ ցոյց տուած դանդաղութեան
վրայ, մասնաւորապէս Նիկիտայի և Սա-
կիդիայի քրիստոնեայ ժողովրդի նը-
կատմամբ։ Այդ նահանգները, ըստ
բերիւնտան դաշնագրութեան, վարչա-
կան նոր կազմակերպութիւն պիտի
ստանային, որը, սակայն, չէ կամենում
Թլուքիան իրադրելու։ Յոյն թիւթերը
նկատում են, որ այդ հարցը նոյնքան
կարեւոր է, որքան և հայոց խնդիրը։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

«ՆՈՐ-ԳԱՐ»-ԻՆ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱ-
ԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

ԱՆԳԼԻԱ.—Լոնդոնից Նով. Վր.-ին
հեռագրում են, որ գործաւորների
խեղճ կացութիւնն և անգործ մնալու
պատճառները քննող պարլամենտա-
կան յանձնախումբը չորս շաբթուայ
զբաղումից յետոյ, մեքենայ այն բոլոր
ծրագրերը, որոնց մէջ միջոցներ են
առաջարկուած գործաւոր դասին աշխա-

Тифлисъ Дсв. Цензурою 6-го Марта 1895 г. Տպարան Ա. Միկել-Շահնազարյանցի Типогр. О. А. Мелик-Шахназарянца, Воронц. Набережн. Церковный